

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ (РИМСЬКИЙ СТАТУТ) ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЯКІ БУЛИ ВЧИНЕНІ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

VICTORY OF THE CAPABILITIES OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT (ROME STATUTE) DURING THE INVESTIGATION OF OFFENSES THAT HAVE BEEN CAUSED ON THE TIMCHASOVO PAYMENT TERRITORIES OF UKRAINE

Сиводед І.С., к.ю.н., докторант,
доцент кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності

*Інститут права імені князя Володимира Великого Міжрегіональної академії управління персоналом,
начальник відділу*

Офіс Генерального прокурора України

Нещодавно Міжнародний кримінальний суд розпочав розслідування міжнародних злочинів, скоєних на території України. Російсько-українська війна, яка триває, є трагічною нагодою для необхідного критичного та наукового прочитання Римського статуту. Україна не є державою-учасницею Міжнародного кримінального суду. Проте з листопада 2013 року ми визнали юрисдикцію МКС щодо трьох із чотирьох міжнародних злочинів, перелічених у статті 5 Римського статуту, скоєних на її території (злочин геноциду, злочини проти людства, військові злочини). Таким чином, у березні 2022 року Міжнародний кримінальний суд розпочав розслідування цих злочинів, скоєних на території України. Кількість і різноманітність злочинів, які можна вважати «воєнними злочинами», вимагає втручання спеціалістів, у тому числі судових медиків.

З початку введення воєнного стану Україна стикнулася з новими викликами, тому законодавцем було внесено відповідні зміни до Кримінального процесуального кодексу України. У 2014 р. Кримінальний процесуальний кодекс України було доповнено розділом IX-1. Згідно з Законом від 12.08.2014 р. № 1631-VII «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції», він називався «Особливий режим досудового розслідування воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції». Фінальні та найбільш суттєві зміни відбулися з прийняттям Закону України від 14.04.2022 р. №2201-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану», яким була закріплена остаточна назва розділу «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану».

Дискусійним лишається питання про спеціальне судове провадження (in absentia) і повідомлення обвинуваченого, щодо якого воно здійснюється. КПК України передбачено, що повістки про виклик обвинуваченого у разі здійснення спеціального судового провадження надсилаються за останнім відомим місцем його проживання чи перебування, а процесуальні документи, що підлягають врученню обвинуваченому, надсилаються захиснику. Інформація про такі документи та повістки про виклик обвинуваченого обов'язково публікуються в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційному вебсайті суду. З моменту опублікування повістки про виклик у засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційному вебсайті суду обвинувачений вважається належним чином ознайомленим з її змістом. Однак, з огляду на сьогоденню ситуацію, очевидно, що таких вимог законодавця щодо повідомлення особи недостатньо.

Ключові слова: розслідування правопорушень, тимчасово окуповані території України, міжнародний кримінальний суд, Римський статут.

Recently, the International Criminal Court began an investigation into international crimes committed on the territory of Ukraine. The ongoing Russian-Ukrainian war is a tragic occasion for the necessary critical and scientific reading of the Rome Statute. Ukraine is not a state party to the International Criminal Court. However, since November 2013, we have recognized the jurisdiction of the ICC over three of the four international crimes listed in Article 5 of the Rome Statute committed on its territory (the crime of genocide, crimes against humanity, war crimes). Thus, in March 2022, the International Criminal Court began investigating these crimes committed on the territory of Ukraine. The number and variety of crimes that can be considered "war crimes" requires the intervention of specialists, including forensic doctors.

During the martial law, Ukraine was faced with new challenges, so the legislator made appropriate changes to the Criminal Procedure Code of Ukraine. In 2014, the Criminal Procedure Code of Ukraine was supplemented by Chapter IX-1. According to the Law dated August 12, 2014 No. 1631-VII "On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine Regarding the Special Regime of Pretrial Investigation in Conditions of Military, State of Emergency, or in the Area of an Anti-Terrorist Operation", it was called "Special Regime of Pretrial Investigation of Military, state of emergency or in the area of antiterroristic operation". The final and most significant changes took place with the adoption of the Law of Ukraine dated 04/14/2022 No. 2201-IX "On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine on Improving the Procedure for Conducting Criminal Proceedings in Martial Law", which fixed the final title of the section "Special regime pre-trial investigation, trial under martial law conditions".

The issue of special court proceedings (in absentia) and notification of the accused, in respect of whom it is conducted, remains debatable. The Code of Criminal Procedure of Ukraine stipulates that summons to summon the accused in case of special court proceedings are sent to his last known place of residence or stay, and procedural documents to be served on the accused are sent to the defense counsel. Information about such documents and subpoenas on the summons of the accused must be published in mass media of nationwide distribution and on the official website of the court. From the moment of publication of the subpoena in the mass media of nationwide distribution and on the official website of the court, the accused is considered to be properly acquainted with its content. However, given the current situation, it is obvious that such requirements of the legislator regarding the notification of the person are not enough.

Key words: investigation of offenses, temporarily occupied territories of Ukraine, international criminal court, Rome Statute.

16–23 вересня в місті Ізюмі Харківської області завершилася ексгумація тіл на місці масового поховання. За інформацією Офісу генерального прокурора України, всього знайдено рештки 447 тіл (із них 425 – цивільні, 22 – військовослужбовці ЗСУ), частина з ознаками тілесних ушкоджень, у тому числі у вигляді вогнепальних, осколкових, колото-різаних поранень, з ознаками мінно-вибухових травм, а декілька навіть з мотузками на шії та зв'язаними руками.

Крім слідчих, прокурорів та судово-медичних експертів, в ексгумації тіл загиблих приймали участь експерти, яких обрали вищий правозахисний орган ООН для вивчення порушень прав людини в Україні. Майже зразу голова комісії Ерік Моуз заявив, на етапі початкового розслідування було виявлено докази воєнних злочинів, що вчинені росіянами після вторгнення в Україну. Радою ООН з прав людини була створена Комісія з розслідування

ситуації в Україні, яка наразі фокусувалась на зборі даних з Київської, Чернігівської, Харківської та Сумської областей. У висновках експерти комісії ООН наводили свідчення колишніх полонених щодо катувань, зокрема, побиття, ураженням електричним струмом, примусовим роздяганням в слідчих ізоляторах окупантів, документовані факти сексуального або гендерного насильства з жертвами від 4 до 82 років. Експерти наголошують на свідченнях страт у цих регіонах та розслідують такі випадки смерті в 16 містах і селищах [1, с. 7-8; 2].

Перед криміналістами, слідчими поліції та судмедекспертами стоїть вагомий завдання – ідентифікувати тіло кожного загиблого.

Нещодавно Міжнародний кримінальний суд розпочав розслідування міжнародних злочинів, скоєних на території України. Російсько-українська війна, яка триває, є трагічною нагодою для необхідного критичного та наукового прочитання Римського статуту. Головне – оцінити, чи корисний зміст Римського статуту та Женевської конвенції для забезпечення правильної та повної орієнтації правової роботи в контексті війни [3].

Україна не є державою-учасницею Міжнародного кримінального суду (МКС). Проте з листопада 2013 року ми визнали юрисдикцію МКС щодо трьох із чотирьох міжнародних злочинів, перелічених у статті 5 Римського статуту, скоєних на її території (злочин геноциду, злочини проти людства, військові злочини). Таким чином, у березні 2022 року МКС розпочав розслідування вищезазначених злочинів, скоєних на території України. Зокрема, стаття 6 Римського статуту визначає геноцид як «будь-яку з наступних дій, вчинену з наміром знищити, повністю або частково, національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку». Злочини проти людяності включають «будь-які з наступних дій, вчинені в рамках широкомасштабного або систематичного нападу, спрямованого проти будь-якого цивільного населення, з усвідомленням нападу». У статті 8 Римського статуту військові злочини визначаються детальним переліком порушень міжнародного права, «вчинених як частина політичного плану чи задуму, або як частина серії подібних злочинів, вчинених у великому масштабі». Вони визначені в серйозних порушеннях Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року і включають понад 50 злочинів, включаючи умисне вбивство, катування або нелюдське поводження, зґвалтування та захоплення заручників, а також напади на гуманітарні місії. Як зазначено в Статуті, злочини, які можна класифікувати як «воєнні злочини», численні та описуються з різним рівнем конкретності [3].

До них відносяться як акти насильства проти життя та здоров'я цивільних осіб та учасників бойових дій (умисне вбивство, тортури чи нелюдське поводження, тяжкі тілесні ушкодження чи здоров'я, тілесні каліцтва, медичні чи наукові експерименти, що спричинили смерть або серйозну загрозу здоров'ю), так і акти сексуального насильства, що суперечать праву на самовизначення. Ст. 7 Римського статуту перераховує «зґвалтування, сексуальне рабство, примусову проституцію, примусову вагітність, примусову стерилізацію або будь-яку іншу форму сексуального насильства порівнянної тяжкості» як «злочин проти людства»; Стаття 8 перераховує «зґвалтування, сексуальне рабство, примусову проституцію, примусову вагітність примусову стерилізацію чи будь-яку іншу форму сексуального насильства як серйозні порушення законів і звичаїв, які застосовуються під час міжнародного збройного конфлікту зґвалтування, сексуальне рабство, примусову проституцію, примусова вагітність примусова стерилізація або будь-яка інша форма сексуального насильства як серйозне порушення ст. 3, спільної для чотирьох Женевських конвенцій, збройний конфлікт неміжнародного характеру» [3].

Крім того, багато військових злочинів пов'язані з використанням певних типів зброї, оскільки вони є неза-

конними згідно з міжнародним правом та/або тому, що вони спричиняють поверхневі ушкодження, які завдають непотрібних страждань жертві (отрута або отруєна зброя, задушливі гази чи рідини, використання куль, що розширюються, або легко розплющуються в тілі людини, як-от кулі з твердою оболонкою, яка не повністю закриває серцевину або пронизана розрізами, зброя, що використовує мікробні чи інші біологічні агенти чи токсини, зброя, основною дією якої є поранення осколками, які не можуть бути розташовані в тілі людини за допомогою рентгенівського випромінювання, лазерної зброї, спеціально розробленої, щоб викликати постійну сліпоту).

Кількість і різноманітність злочинів, які можна вважати «воєнними злочинами», вимагає втручання спеціалістів, у тому числі судових медиків. Фактично, у випадку підозри у вчиненні військових злочинів, розслідування є важливими для з'ясування обставин смерті та/або насильства під час війни [4, с.16; 5].

Після початку воєнної агресії російської федерації, перед Україною постали нові виклики, тож нагальним було і внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України. Так, спочатку Кримінальний процесуальний кодекс України був доповнений розділом IX-1. Згідно з Законом від 12.08.2014 р. № 1631-VII «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції», його назва була «Особливий режим досудового розслідування воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції», що містила лише одну статтю (ст. 615 КПК України), у якій передбачалось, в місцевостях, де діє воєнний чи надзвичайний стан або антитерористична операція, повноваження слідчого судді, визначені КПК України, а також щодо обрання запобіжного заходу на строк до 30 днів передаються прокурору [6].

Наголосимо, що вказані зміни стосувались виключно кримінальних проваджень лише обмеженого переліку злочинів. Водночас, з 24 лютого 2022 року до КПК України вже дев'ять разів були внесені зміни. Зокрема, редакція статті 615 Кодексу, яка встановлює особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану, вже змінювалась три рази. Верховна Рада України продовжує розглядати законопроекти різного спрямування, які пропонують зміни до кримінального процесуального законодавства України.

Далі назву вказаного розділу декілька разів змінювали. Зокрема, Законом України від 27.04.2021 р. № 1422-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення окремих положень у зв'язку зі здійсненням спеціального досудового розслідування» його назва була доповнена: «Особливий режим досудового розслідування воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях» [6]. Саме так він називався на момент 24 лютого.

Після початку війни назва розділу була ще кілька разів змінена, а сам він суттєво доповнений. Зокрема, за Законом України від 15.03.2022 р. № 2125-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або його зміни з інших підстав» назва змінена на наступну редакцію: «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації та/або інших держав проти України», а текст було доповнено ст. 616 КПК України».

Найсуттєвіші зміни були відтворені з прийняттям Закону України від 14.04.2022 р. № 2201-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану», де було узгоджено останню редакцію розділу «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану» [7]. Також законодавець значно доповнив ст. 615 та додано ст. 615-1 КПК [8].

Ці зміни буде детально розглянуто нижче.

Початок досудового розслідування

У новій редакції п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України визначено, що під час воєнного стану у випадку, коли немає доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) через брак технічних можливостей, слідчий чи прокурор виносить відповідну постанову. Ця постанова повинна відомості, зазначені у ч. ст. 214 КПК України, тобто ті, що звичайно вносяться до ЄРДР [8]. Перед прийняттям цієї постанови можливе проведення огляду місця події, після чого постанова негайно повинна бути складена. Очевидно, ця норма повністю корелює з положеннями частин 1 та 3 ст. 214 КПК України. Підкреслимо, що відомості до ЄРДР необхідно внести за першої ж можливості.

Фіксація результатів досудового розслідування

По завершенні слідчих (розшукових) дій (далі – СРД) їх результати повинні фіксуватись процесуальними документами або технічними засобами (далі – ТЗ), за виключенням випадків, коли через технічні обмеження не дають можливості користуватись ТЗ. У такі випадках фіксація виконується іншими наявними ТЗ. Наголосимо, що не пізніше 72 годин з моменту їх завершення повинен бути складений протокол [9].

Особливості проведення обшуку чи огляду житла

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України, поняття не залучаються при огляді чи обшуку житла у випадку можливої потенційної небезпеки для їх життя чи здоров'я. Однак, у таких випадках повинен проводитись постійний відеозапис з використанням доступних ТЗ.

Неможливість виконання повноважень слідчим суддею та обрання запобіжного заходу

За відсутності можливості виконання слідчим суддею своїх повноважень з об'єктивних причин та необхідності обрання запобіжного заходу строком до 30 днів, ці повноваження за клопотанням слідчого чи прокурора повинні бути виконаними відповідним керівником органу прокуратури. Наголосимо, що згідно з ч. 2 ст. 615 КПК керівником відповідного органу прокуратури, за клопотанням слідчого чи прокурора, термін дії ухвали слідчого судді чи постанови керівника органу прокуратури може бути продовжений до місяця [9]. Крім того, цей термін може бути продовженим повторно у межах строку досудового розслідування.

Умови затримання особи та строк її тримання без ухвали слідчого судді

Якщо під час воєнного стану виникають підстави, що вказують на можливість втечі підозрюваної особи (а не лише у випадку особу застали під час вчинення або замаху на злочин, особа шойно вчинила злочин, є прямию небезпекою втечі особи, підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення), згідно з ст. 208 КПК України, проводити таке затримання уповноваженою службовою особою без ухвали слідчого судді чи постанови керівника органу прокуратури [8]. Законодавець також збільшив термін тримання такої особи до 260 годин з моменту затримання, що викликає питання щодо доцільності такого тривалого запобіжного заходу. Особисто я вважаю такий термін непропорційним навіть у умовах воєнного стану.

Процесуальні дії

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 615 КПК України, при відсутності технічної можливості вчинити процесуальні дії у термін передбачений КПК України, ці дії повинні бути

вчинені невідкладно при виникненні першої ж можливості, проте не пізніше, ніж через 15 днів після припинення чи скасування воєнного стану. Ця вимога торкається таких процесуальних дій, як розгляд під час досудового розслідування клопотань (ст. 220), ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення (ст. 221), оскарження недотримання розумних строків (ст. 308), проголошення судового рішення (ст. 376), використання показань, отриманих під час допиту тощо [8].

Підкреслимо, що відповідно до ч. 11 ст. 615 КПК показання, що отримані під час допиту потерпілого, свідка чи підозрюваного, можуть використовуватись як доказ у суді, але лише за умови фіксації його ходу та результатів доступними засобами відеофіксації (тобто, зйомка на звичайний мобільний телефон буде достатнім доказом). Отож, законодавець став більш гнучким щодо дотримання принципу безпосередності дослідження доказів, що закріплений у ст. 23 КПК, і ми, з урахуванням умов воєнного стану, погоджуємось та оцінюємо його як «золота середина» в контексті дотримання основних засад кримінального провадження.

Участь захисника

При неможливості безпосередньої участі захисника при проведенні окремої процесуальної дії, в порядку ст. 53 КПК, слідчий або дізнавач повинен забезпечити її проведення шляхом дистанційної участі захисника засобами аудіо-, відеозв'язку [7].

Окреме тлумачення деяких новел КПК

У п. 5 ч. 1 ст. 615 КПК України передбачено, що в умовах воєнного стану та за відсутності можливості виконання процесуальних дій з об'єктивних причин у строки, визначені ст. 220, 221, 304, 306, 308, 376, 395, 426 КПК, **такі процесуальні дії слід провести негайно за наявності можливості, проте не пізніше, ніж через 15 днів після припинення чи скасування воєнного стану.**

В ст. 304 та 395 визначені строки оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого прокурора, ухвал слідчого судді, але наголосимо, що норма п. 5 ч. 1 ст. 615 КПК України що врегулює процес поновлення процесуальних строків.

Відомо, що в ч. 1 ст. 615 КПК України передбачає, що строк затримання особи не може перевищувати 216 годин без ухвали слідчого судді, суду чи постанови керівника органу прокуратури під час дії воєнного стану. Незважаючи на те, що загальний строк затримання законодавець збільшив, особі слід вручити письмове повідомлення про підозру не пізніше 72 годин. Якщо таке повідомлення не вручене особі упродовж 72 годин з моменту її затримання, то вона підлягає негайному звільненню (ч. 7 ст. 615 КПК України).

Крім того, у ч. 3 ст. 615 КПК України визначено, що про рішення, прийняті прокурором у випадках та порядку, передбачених цією статтею, невідкладно повідомляється прокурор вищого рівня, а також суд, з наданням копій відповідних документів не пізніше 10 днів з дня повідомлення. Щодо цієї норми судді запитують: коли направляється копія рішення керівника органу прокуратури до відповідного суду, що має робити слідчий суддя? Чи повинен він проявляти певну активність при отриманні цих копій рішень?

З огляду на ст. 615 КПК України, законодавець не зобов'язує слідчого суддю вчинити якісь процесуальні дії. Отож, вимагається формування так званого контрольного провадження у слідчого судді, який у разі подання скарги на рішення, дії чи бездіяльності прокурора міг би, по-перше, бачити загальну картину щодо того, які рішення приймав прокурор, а по-друге, ухвалювати рішення за результатами розгляду скарги, яка до нього надійшла.

Виникає запитання: можуть оскаржуватись всі рішення прокурора, чи тільки ті, що міг би приймати слідчий суддя та які надалі оскаржувалися б в апеляційному порядку?

Оскільки законодавець не уточнив, то будь-яке рішення, дія чи бездіяльність, вчинені прокурором при виконанні повноважень слідчого судді, можуть бути оскаржені у слідчого судді.

Таким чином, фактично законодавець запроваджує три ланки захисту прав особи, якщо вона вважає, що її права були порушені: прокурор ухвалює відповідні рішення, вчиняє дії, бездіяльність; його рішення, дії чи бездіяльність можуть бути оскаржені до слідчого судді; а ухвала слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність прокурора може бути оскаржена в апеляційному порядку.

Водночас нагадаємо, що не зазнала змін ст. 309 КПК України (щодо ухвали слідчого судді, що можуть оскаржуватись під час досудового розслідування). Тобто, предметом апеляційного оскарження можуть бути виключно ухвали слідчого судді, що оскаржені під час досудового розслідування.

Друге запитання: законодавцем визначено, що подаються до суду скарги на рішення, дії чи бездіяльність керівника органу прокуратури за наступних умов: в межах територіальної юрисдикції якого було закінчено досудове розслідування; у випадку неможливості (наголосимо, що лише з об'єктивних причин) здійснювати відповідним судом правосуддя найбільш ближнього територіально до нього суду, або іншого суду, визначеного законодавством.

На перший погляд складається враження, що передбачено цілих три альтернативні суди, до можна подавати відповідні скарги. Але, це формулювання «найбільш територіально ближнього до нього суду, що може здійснювати правосуддя, або іншого суду, визначеного в порядку, передбаченому законодавством» взято зі ч. 7 ст. 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (від 2 червня 2016 року № 1402-VIII), де описано повноваження Голови Верховного Суду, який може змінювати територіальну підсудність судових справ, що розглядаються у суді, який не може здійснювати правосуддя з об'єктивних причин, зокрема, і під час воєнного або надзвичайного стану, військовими діями (за умови, що це повноваження не може здійснювати Вища рада правосуддя).

Тобто, існують дві альтернативи щодо подання скарг на рішення, дії чи бездіяльність керівника органу прокуратури: одна – це до суду, в межах територіальної юрисдикції якого закінчено досудове розслідування; друга – до того суду, який визначив Голова ВС.

У ч. 9 ст. 615 КПК України визначено: «під час дії воєнного стану обвинувальні акти, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності скеровуються та розглядаються судами, в межах територіальної юрисдикції яких закінчено було досудове розслідування, а в разі неможливості з об'єктивних причин здійснювати відповідним судом правосуддя – найбільш територіально ближнім до нього судом, що може здійснювати правосуддя, або іншим судом, визначеним у порядку, передбаченому законодавством» (тобто судом, визначеним розпорядженням Голови ВС).

Щодо цієї норми, то в суддів виникає запитання, чи призупиняє діяття на час воєнного стану ст.32 КПК Укра-

їни (територіальна підсудність), що передбачає, можливість кримінального провадження здійснювати суду, у межах територіальної юрисдикції якого було вчинене кримінальне правопорушення, а якщо таке місце вчинення кримінального правопорушення встановити неможливо, то кримінальне провадження може здійснюватися судом, у межах територіальної юрисдикції якого було закінчене досудове розслідування.

З аналізу ч. 9 ст. 615 КПК України нами вбачається, що для застосування цієї частини є лише одна умова - воєнний стан. Тож всі кримінальні провадження наразі направляються до судів, у межах територіальної юрисдикції яких закінчено досудове розслідування. А норма ст. 32 КПК України – «кримінальне провадження здійснює суд, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено кримінальне правопорушення» – поки що не діє.

Також виникає запитання, що саме слід вкладати у зміст поняття «місце закінчення досудового розслідування». Адаже в умовах воєнного стану, зокрема, цілі підрозділи центральних апаратів органів досудового розслідування, прокурори, які здійснюють процесуальне керівництво, можуть бути відряджені до інших регіонів України.

Участь захисника у кримінальному провадженні згідно із ст. 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (від 5 липня 2012 року № 5076-VI), для діяльності адвоката є несумісною військова служба. У разі виникнення таких обставин несумісності адвокат у триденний строк повинен подати до ради адвокатів регіону за адресою свого робочого місця заяву про припинення адвокатської діяльності. Проте, не всі адвокати подають таку заяву. Відзначимо, що з'ясування причин не подання такої заяви не є справою суду.

Лише проаналізувавши кожен випадок, суд має вирішувати питання щодо відкладання розгляду кримінального провадження чи залучення іншого захисника. Звісно, якщо є необхідність проведення невідкладних процесуальних дій, наприклад, продовження строку тримання під вартою, то, безумовно, необхідно обов'язково залучати іншого адвоката [10, с. 543].

Висновки. Після початку воєнної агресії російської федерації, перед Україною постали нові виклики, тож нагальним було і внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України. Проаналізовано діючі норми початку досудового розслідування, правил фіксації результатів досудового розслідування, особливостей проведення обшуку чи огляду житла, випадків неможливості виконання повноважень слідчим суддею та обрання запобіжного заходу, умов затримання особи та строк її тримання без ухвали слідчого судді, окремі процесуальні дії та участь захисника. Проведено тлумачення деяких новел КПК щодо строків оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого прокурора, ухвал слідчого судді, дискусійними виявлено ряд позицій щодо можливості оскарження рішень прокурора, що міг би приймати слідчий суддя та які надалі оскаржувалися б в апеляційному порядку; щодо визначення порядку подання до суду скарги на рішення, дії чи бездіяльність керівника органу прокуратури та неврегульованість позиції щодо умов участі захисника у кримінальному провадженні та перебування його на військовій службі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міжнародний кримінальний суд. Заява прокурора МКС Каріма А. А. Хана з питань контролю якості щодо ситуації в Україні: отримання звернень від 39 держав-учасниць і початок розслідування. 2022. URL: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-situation-ukraine-receipt-referrals-39-states> (дата звернення 06.09.2022).
2. Третя Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р. URL: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.32_GC-III-EN.pdf (дата звернення 06.09.2022).
3. Римський статут Міжнародного кримінального суду. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RS-Eng.pdf>. 1998 рік. (дата звернення 06.09.2022).
4. Сиводед І.С. Розслідування умисних вбивств військовослужбовців, які вчинені в умовах проведення бойових дій. Дис... вчен. ступ. к. ю. н.: 12.00.09. Київ, 2021. 22 с.
5. Андреа Чоффі. Роль судової медицини у розслідуванні військових злочинів: перспектива російсько-українського конфлікту під час пандемії COVID-19. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/00258024221125135#bib1-00258024221125135> (дата звернення 06.09.2022).

6. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції: Закон України від 12.08.2014 р. № 1631-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1631-18#n5> (дата звернення 06.09.2022).

7. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення окремих положень у зв'язку зі здійсненням спеціального досудового розслідування: Закон України від 27.04.2021 р. №1422-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1422-20#n47> (дата звернення 06.08.2022).

8. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або його зміни з інших підстав: Закон України від 15.03.2022 р. №2125-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2125-20#n6> (дата звернення 26.09.2022).

9. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України № 4651-VI від 13.04.2012 : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17> (дата звернення 26.09.2022).

10. Саїнчин О. С. Кримінально-правова характеристика та основи розслідування умисних вбивств. Херсон - Одеса : Гельветика, 2018. 928 с.